

PERSONALITATEA CONTROVERSATĂ A LUI BALAAM REFLECTATĂ ÎN CARTEA NUMERILOR ȘI ÎN LITERATURA IUDAICĂ, PATRISTICĂ ȘI CONTEMPORANĂ

EUSEBIU BORCA

*Centrul Universitar de Nord, Baia Mare
beusebiu@yahoo.com*

Abstract: The Balaam narratives (Numbers 22-24) have been long a source of fascination and puzzlement to biblical scholars, because his principal character was described in very different ways. The etymology of his name means: ‘destruction’, ‘without a people’ etc. Balaam, son of Beor, was from a city called Pethor, from the upper Euphrates valley. He was a pagan diviner, master of the black arts, hired by Balac to curse Israel. Acting as if he works with power of Yahweh, Balaam is used by Him to pronounce blessing. In Old Testament, his image, step by step, begun to fall, and also, in New Testament, his reputation turned very bad. If Balaam was a simply pagan diviner or seer (used by Yahweh only to bless Israel), or he can be put among the prophets of Yahweh have to answer rabbis, muslims, Church Fathers and theological scholars. Balaam’s image, in Bible, is a dual one, he is seen as an evil person who, with no regret, acts for money. Also he is a person who speaks God’s words, through which all nations will see the Almighty God and will be prepared for the Birth of the Saviour. Balaam is neither a “true prophet” nor a “false prophet” in the usual meaning of these terms. First, he was a pagan diviner who used Yahweh name in divination. By those tellings, God shows us His unsearchable ways in protecting and preparing mankind for the Coming of the Saviour. Balaam was the least probable of the prophets, he was denounced and excoriated by New Testament as a paradigm of the false teacher, and he was not a part of Israelite prophetism, nor was he a believer of God of Israel, and he died as an enemy of Israel. Despite these, God sovereignly used a pagan mantic to communicate His Word. Even if it is difficult to find anything right in what he do, when he speaks the Word of God, the corrupted nature of Balaam leaves no scratch on the record of the Word of God, because he could not alter the words that God gave to him. His case is a strange anomaly, because he knew Yahweh, but his knowledge was dimmed and distorted by heathenistic corruptions and vitiated by covetousness. Balaam was a soothsayer, a diviner, and also a prophet of Yahweh, no all at once, but by turn (such a combination of magic heathenistic and personal greed with the service of Yahweh could not be permanent or static, but a transitional state). For a time, Balaam became a genuine prophet of Yahweh, but then, he rejected his chance and chose base gain. Balaam’s case is altogether unique and special, from a heathen and an enemy of Israel,

he is raised up to a prophet of Yahweh, but been clouded and corrupted by heathen conception, he failed in his mission.

Key-words: Balaam, Book of Numbers, diviner, prophet.

1. NUMELE/PERSOANA (SUPRANUMELE) ȘI ORIGINEA LUI BALAAM

O posibilă traducere a numelui propriu Balaam (în ebraică: בלעם [bilam], în greacă: *Βαλααμ*, în latină: *Balaam*), ar putea fi: „devoratorul”, „el înghite¹” sau „popor zadarnic²”. Unii consideră că numele este compus din termenii *Bel* și *Am*, zeități semite; din această combinare numele ar însemna ‘Am este Bel’, adică, ‘Am este Domn’ (JE).

Era fiul lui Beor (Bosor³ cf. 2 P. 2.15), locuia în Petor (Nm. 22.5), posibil Pitru⁴, pe malul râului Sajur/Sagur, un afluent al Eufratului (TEBD), în Mesopotamia, cf. Nm. 23.7, Dt. 23.4 (probabil în Aram⁵, Siria). Vulgata consideră că provine din „Țara amoniților” (Nm. 23.3)⁶.

Pentru că părea greu de crezut că regele Moavului a trimis până în Asiria pentru a chema un profet, și că acesta a parcurs atâta drum (călare pe o asină) până în Canaan, cercetătorii au căutat să plaseze această locație undeva mai aproape. În anul 1967, un text extra-biblic a fost descoperit la Deir Alla (Succot), în valea Iordanului⁷, în care se menționează despre Balaam, „profetul care blestemă”, ca și

¹ Numele derivă din termenul amorit [yabilammu], care înseamnă „unchiul (divin) aduce” (Albright), iar în arabă Balam se traduce: „mâncău”, „cel ce înfrânge o națiune” (A. van Selms, „Balam”, în *Dicționar Biblic*, Ed. Cartea Creștină, Oradea, Buc., 1995, p. 128).

² Balaam îi reprezintă pe cărturarii și fariseii poporului evreu (Origene, „Homelies sur les Nombres”, introduction et traduction de Andre Mehat, in col. „Sources Chretiennes”, no. 29, Les Editions du Cerf, Paris, 1951, p. 291), pe fugari, pe dezertori, pe cei „fără brațe/mâini” (zadarnici, inutili). Cf. Philo Judaeus, „The Cherubim”, in „The Works of Philo Judaeus”, Christian Classics Ethereal Library, p. 158 (X,32).

³ Termenul *Bosor*, în limba ebraică este omonim cu „basar” בשר, ceea ce face ca expresia: „fiul lui Bosor” să poată fi tradusă și: „fiul cărnii”. Cf. Rev. Charles Bigg, D.D., „Critica land Exegetical Commentary on the Epistles of St. Peter and St. Jude”, second edition, T. & T. Clark, Edinburgh, 1902, pp. 283-284.

⁴ Pitru era un oraș asirian, în partea de vest a Eufratului superior. Cf. T.G. Pinches, *Pethor*, in „International Standard Bible Encyclopedia”, <http://www.internationalstandardbible.com/P/pethor.html>.

⁵ Dacă Nm. 23.7 ne spune doar că locația se află în „munții Răsăritului”, în Dt. 23.5 se amintește despre „Petorul Mesopotamiei”, iar în textul masoretic găsim expresia: ארם נהרים (Aram dintre cele două râuri).

⁶ Este o interpretare greșită a termenului „עמו” [ammo], care înseamnă ‘poporul său’. Cf. E. Palis, *Balaam*, în „Dictionnaire de la Bible”, tome premier, deuxième partie, Letouzey et Ane, Editeurs, Paris, 1912, col. 1390.

⁷ Inscriptia care datează din sec. VIII î.Hr., scrisă pe plăci de calcar alb, cu cerneală neagră și roșie, care inițial ornau sala unui templu conține un text intitulat: *Amenințare din cartea lui*

cum ar fi locuit acolo și nu în Mesopotamia. Apoi, în anul 1989, s-a descoperit, în aceeași locație o tăbliță, cu numele Petor, presupunându-se, astfel, că cele două râuri despre care vorbește Scriptura, sunt: Iordan și Iaboc⁸.

Unii consideră că Balaam provine din cetatea fiilor lui Ammon, deoarece în Pentateuhul Samaritean, întâlnim expresia: בני עמון [benei-ammon], adică fiii lui Ammon (PHS). Deși în Vulgata se păstrează aceeași formulare: *filiorum Ammon* (TLVB), la fel și în traducerea siriacă și în alte manuscrise ebraice, textul masoretic utilizează expresia: „... Petor, care se află pe râu, în țara fiilor poporului său” (Nm. 22.5), adică: בני עמו [benei-ammo] (Jones 1990).

Pentru că numele Petor (în ebraică: פתור, în greacă: *Φαθουρα*, și care în Vulgata lipsește) provine de la rădăcina פתר [patar] care se poate traduce: „el interpretează vise”, iar substantivul פתרון [pitron] înseamnă ‘interpretare’, unii cercetători afirmă că Petor nu este o locație, ci, mai degrabă, un titlu profesional (Jones 1990). Alți cercetători susțin că numele acestei cetăți a fost Padam-aram, el fiind schimbat în Petor (‘a interpreta’), tocmai datorită faimei lui Balaam (JE).

2. BALAAM ÎN SFÎNTA SCRIPTURĂ

Narațiunea (Nm. 22-24) este cel mai vechi exemplar de tip de scriere din literatura vest semitică, scrisă cu alfabet, și cea mai veche piesă a literaturii aramaice (Millard 2006); ea conține o poezie „superbă” (Unger 1994) și foarte valoroasă datorită paralelismului ebraic și ugaritic (R.K. Harrison). Pericopa este „una din cele mai fascinante narațiuni ale Vechiului Testament”, prezintă o teologie semnificativă (profețiile), fiind totodată un sumar al revelației scopului lui Dumnezeu, comunicat lui Moise (F. L. Moriarty). Această narațiune are un efect asupra studiilor critice ale Vechiului Testament, fiind un caz celebru pentru problema criticii literare a Pentateuhului (teoria surselor)⁹. „Este imposibil să concepi ceva mai mareț decât

Balaam, fiul lui Beor, care era un văzător al zeilor. Balaam din această inscripție este diferit (este asociat zeității Astar și se adresează „zeului zeilor” – שדי [Šadai]) de cel descris de Scriptură (profet al lui [Iahve] יהוה). Cf. Thomas L. Thompson, *Problems of Genre and Historicity with Palestine's Inscriptions*, in „Congress Volume: Oslo 1998”, „Supplements to Vetus testamentum”, vol. 80, Editated by A. Lemaire & M. Saebo, Brill, Leiden, 2000, pp. 322-323.

⁸ De asemenea, în Iosua 17:11, găsim dovezi care atestă că numele Balaam era folosit în regiunea Iordanului. În teritoriile de vest ale seminției lui Manase, era o cetate numită יבלעם [Ibleam] (Io. 17.11) sau בלעם [Bilean] (1 Par. 6.55), care în limba ebraică se scrie și se citește ca și numele profetului Balaam. Traducerile germane și olandeze folosesc termenul Bileam atât pentru profet, cât și pentru cetate; de asemenea, Vulgata folosește termenul Bileam, atât pentru profet, cât și pentru cetate, însă traducerea în engleză folosește diferit termenii: Balaam pentru profet și Bileam pentru cetate. Cf. <http://www.abarim-publications.com/Meaning/Pethor.html>.

⁹ Această narațiune este „scrisă excepțional”. Cf. Ronald Barclay Allen, *The Theology of the Balaam Oracles: A Pagan Diviner and the Word of God*, Ronald Allen, Dallas, 1973, pp. ii,12,14.

aceste parabole” (Mackintosh), dar e nevoie de un demers exegetic pentru a extrage bogățiile acestui pasaj (privit atât ca un test pentru criticismul literar, cât și chintesență a teologiei Pentateuhului).

Biblia, tradiția iudaică și cea patristică susțin că acest pasaj a fost scris de Moise¹⁰. Este posibil, totuși, ca însuși Balaam să fie cel care a redactat firul evenimentelor (astfel explicăm faptul că magii posedau textul), și abia ulterior (când israeliții l-au ucis pe Balaam), Moise să fi intrat în posesia lui și să-l adauge cuprinsului Pentateuhului. O altă concepție este susținută de cei care cred că narațiunea a fost înregistrată de martorii¹¹ acestui eveniment, de unde a fost culeasă atât de israeliți, cât și de popoarele păgâne. Evenimentele relate în aceste capitole pot fi datate cu aproximație între secolele al XIII-XII¹²-lea î.Hr., la sfârșitul pribegiei israeliților prin deșert, înainte de intrarea în Canaan.

Balaam a fost un vestit ghicitor mesopotamian, un profet văzător, ce practica oniromanția (precizarea pe baza viselor și interpretarea lor¹³), ornitomanția (precizare a viitorului pe baza zborului păsărilor) și rbdomanția¹⁴ (arta de a ghici viitorul cu ajutorul unei baghete magice). Când israeliții au ajuns în câmpiile Moavului, la sfârșitul peregrinării prin pustiu, Balac¹⁵, regele Moavului, fiul lui צפור [țifor] (pasăre, vrăbie¹⁶), temându-se de puterea și de numărul lor, a trimis soli în

¹⁰ Moise a scris Pentateuhul și porțiunile Balaam și Iov. Cf. *Tractate Baba Bathra*, folio 14b, in „Soncino Babylonian Talmud”, „Seder Nezikin”, translated into English with notes, glossary and indices under the editorship of Rabbi Dr. I. Epstein, The Soncino Press, London.

¹¹ Acest episod s-a desfășurat fără ca israeliții să știe pericolul care îi pândează; ulterior vor afla despre aceasta și despre felul în care Iahve i-a salvat. Cf. Thomas Wingate Mann, *The Book of the Torah: The Narrative Integrity of the Pentateuch*, John Knox Press, Louisville, 1988, p. 138.

¹² Profețiile lui Balaam conțin un exemplu perfect al modelului repetitiv ugaritic (abc:acb). S-a ajuns la această datare recunoscându-se că Nm. 24.23 se referă la evenimente care sunt în legătură cu migrarea Popoarelor Mării, probabil între prima mare invazie asupra S.-E. Mării Mediterane (1234 î.Hr.) și ocuparea definitivă a coastei palestinienne de către filistenii. Cf. William Foxwell Albright, *Yahweh and the Gods of Canaan: A Historical Analysis of Two Contrasting Faiths*, Eisenbrauns, 1968, p. 15.

¹³ Balaam se numește „cel ce cade în vis (transă)” נפל [nofel] (Nm. 24. 4,16).

¹⁴ Balaam era meșteșugar de imagini „homeopate” și rostea formule magice. Cf. Michel S. Moore, *The Balaam Traditions: Their Character and Development*, Scholars Press, Atlanta, 1990, p. 117.

¹⁵ Acest nume propriu, în ebraică: בלק, în greacă: Βαλακ, în latină: Balac, înseamnă: ‘distrugătorul’ (*The Eerdmans Bible Dictionary*, ..., p. 122), ‘devoratorul’, ‘cel ce exclude’ (El reprezintă duhurile puterilor ostile care conduc în această lume, care urmărește să excludă și să devoreze pe Israelul cel spiritual. Cf. Origene, *Homelies ... Nombres*, ..., p. 291), ‘lipsit de sens’ cf. Philo Judaeus, *On the Confusion of Tongues*, in „The Works of Philo Judaeus”, ..., p. 450 (XIV,65).

¹⁶ Se poate observa aspectul ironic referitor la aceste rezonanțe onomastice: „Distrugătorul” era fiul „vrăbiuței” (fiul unei mici păsări). Putem observa și o interesantă paralelă între Balaam care era fiul lui צפור (țifor), și Moise care era soțul „vrăbiuței” צפורה (țifora), adică

Mesopotamia (o călătorie de douăzeci de zile) pentru a-l aduce pe Balaam în Moav, pentru a-l blestema pe Israel (Nm. 22.1-6). Când solii ajung la Petor, Balaam refuză să-i însoțească, spunându-le că Dumnezeu i-a interzis aceasta (Nm. 22.12-13). Când sunt trimiși soli pentru a doua oară, Dumnezeu îi îngăduie lui Balaam să meargă, dar să rostească doar mesajul divin (Nm. 22.15-21). Începând călătoria, gândindu-se doar la recompensa promisă de Balac, „mânia” lui Dumnezeu s-a aprins împotriva lui Balaam și a trimis un înger înarmat cu o sabie pentru a-l opri (Nm. 22.22). Asina lui Balaam l-a văzut pe înger și a încercat să-și avertizeze stăpânul (Nm. 22.23-30), care nu a fost capabil să vadă acest miracol, până când un act divin îi va deschide ochii (Nm. 22.31). Balaam își recunoaște astfel păcatul, dorind chiar să se întoarcă din drum, dar îngerul îi cere să-și continue misiunea (Nm. 22.34-35). Odată ajuns Balaam la Moav, Balac aduce sacrificiile corespunzătoare înainte de a-l lăsa pe ghicitor să-și îndeplinească îndatoririle pentru care a fost chemat. Spre marea mirare și indignare a lui Balac, Balaam a început să binecuvânteze, nu să blesteme pe Israel, și nu o dată, ci de mai multe ori. Relatarea se încheie cu Balac și Balaam întorcându-se la casele lor cf. Nm. 24.25 (TEBD).

Cazul lui Balaam este aparent unic și special. La început, Balaam este un păgân, ne-evreu și un dușman al lui Israel. Apoi, în atotputernicia și înțelepciunea lui Dumnezeu, Balaam este ridicat la statutul de profet (un fenomen și un lucru nemaiauzit pentru cineva care nu era israelit), și, în ciuda persoanei sale, este inspirat și constrâns să profetească. Dintr-un vrăjitor păgân, Balaam a fost ridicat la demnitatea unui profet inspirat (Unger 1994).

Dacă, pentru conturarea personalității lui Balaam, narațiunea din Numeri 22-24 este de mare ajutor, celelalte pericope biblice în care este amintit Balaam sunt necesare pentru a putea concluziona și finaliza personalitatea sa. Dacă, în narațiunea amintită, Balaam este un personaj central, în celelalte apariții biblice, el este doar amintit, se recurge doar la evocarea sa. Astfel, se amintește despre moartea lui Balaam alături de alți cinci regi și despre sfatul lui Balaam, prin care Israel s-a lepădat de Iahve (Nm. 31.8,16). Tot în Pentateuh, se amintește apoi că Iahve nu l-a ascultat pe Balaam, ci a preschimbat blestemele în binecuvântare (Dt. 23.4-5).

Iosua amintește despre moartea vrăjitorului –קוסם [kosem]- Balaam (13.22) și chiar ne oferă un rezumat (24.9-10) al narațiunii din cartea Numeri, iar Miheia (6.5) amintește despre acțiunile lui Balaam „de la Stufișuri până la Ghilgal”. În cele din urmă, se arată că Balaam a fost tocmit să blesteme, dar Iahve a schimbat blestemul în binecuvântare (Ne. 13.2). Este interesant că Balaam este amintit în toate cele trei părți care alcătuiesc TaNaK-ul¹⁷ mozaic, ceea ce dovedește existența istorică, dar și o oarecare importanță a personajului.

„pasăre mică”. Cf. Stephen K. Sherwood, *Leviticus, Numbers, Deuteronomy*, The Liturgical Press, Collegeville, 2002, p. 174.

¹⁷ Termenul TaNaK reprezintă Biblia evreilor (pentru creștini, Vechiul Testament) și este un acronim care reprezintă cele trei părți care o alcătuiesc: Tora (Pentateuhul) + Neviim (Profeții) + Ketuvim (Scrierile).

Dacă, în urma lecturii narațiunii (Nm. 22-24), lui Balaam i se poate atribui o figură pozitivă, căci, deși nu este un israelit, ci, din contră, un vrăjitor, este inspirat de Dumnezeu și împlinește voința Sa, imaginea lui continuă să se degradeze progresiv, până când figura lui ambivalentă devine negativă în Vechiul Testament, căci este numit „ghicitor”, „vândut”; și în aceeași notă va continua și Noul Testament.

Vorbind despre prorocii mincinoși, Sfântul Apostol Petru arată că cei ce părăsesc „calea cea dreaptă, au rătăcit și au apucat calea lui Balaam, care a iubit plata nedreptății, dar a primit mustrare pentru călcarea lui de lege”. A fost nevoie ca „dobitocul necuvântător” să „cuvânte” și să oprească „nebulia profetului¹⁸” (2 Ptr. 2:15-16). Și Sfântul Apostol Iuda îl amintește pe Balaam, când vorbește despre oamenii nelegiuți, care tăgăduiesc pe Mântuitorul, și spune: „Vai lor! că au umblat în calea lui Cain, și pentru plată s-au dat cu totul în rătăcirea lui Balaam și au pierit ...!” (Iuda 1.11). Și în ultima carte a Bibliei se amintește despre „... unii care țin de învățătura lui Balaam¹⁹, cel care-l învață pe Balac să pună piatră de poticnire ...”²⁰ (Ap. 2:14).

Observăm, deci, imaginea negativă a lui Balaam, a cărui cale este asemănată cu cea a lui Cain, una aflată în opoziție cu „calea cea dreaptă”; apoi, învățătura sa este socotită o nebulie și o rătăcire. Așadar, Noul Testament îl prezintă drept un exemplu de profesor și profet fals, care poate fi închiriat, motivat de lăcomie sau avariție. Prin exemplul său negativ, creștinii sunt avertizați să se ferească de lideri care se bucură și caută avantajele financiare.

¹⁸ Sfântul Apostol Petru ne dezvăluie că Balaam a fost profet, dar unul controversat, înveșmântat în mult necunoscut și multă taină, care a venit din țara magilor, un ținut tainic. Pe lângă persoana lui Balam, Sfântul Apostol clarifică și statutul unui alt personaj biblic, Lot, despre care spune că a fost un om drept (2 Ptr. 2:7-8). Cf. Ion Socoteanu, *Balaam și Balac*, Buc., Ed. Theophille, 2002, p. 7.

¹⁹ Învățătura lui Balaam, amintită în cea de-a treia scrisoare către îngerul Bisericii din Pergam, apare „pe înălțimile lui Baal”, când se formează o alianță între un profet și un rege. Acolo, Balaam îl învață pe Balac să zidească nu un altar, ci șapte (idolatrie), semn că se poate aduce jertfă Domnului, oriunde, oricum și de către oricine. Învățătura lui Balaam este acea practică greșită în care, pornindu-se de la un lucru bun, jertfa adusă Domnului, se consideră că aceasta este de ajuns. Cf. Ion Socoteanu, op. cit., pp. 40-41,44.

²⁰ În Noul Testament, Balaam a devenit tipul profetilor falși, care seduc pe unii conducându-i la practici idolatre (înjositoare și obscene). Numele de „nicolaiți”, dat de creștinii ereticilor care „țineau doctrina lui Balaam” (Ap. 2.6,15), este derivat probabil de la grecizarea numelui lui Balaam (în greacă: *Νικολαός*). Cf. *Balaam*, in „Jewish Encyclopedia”, <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/2395-balaam>.

3. PROBLEME²¹ APARENTE ÎN NARAȚIUNEA NUMERI 22-24

3.1. BALAC NU PREGĂTEȘTE ARMATA PENTRU RĂZBOI

Deși Balac este amenințat cu războiul, căci peste șase sute de mii de oameni (601730 cf. Nm. 26.51) înarmați i-au invadat teritoriul, în loc să-și pregătească armata sau armele și să reflecteze la luptă, trimite soli și daruri către Balaam. Regele neglijează războiul și își pune toată speranța în venirea lui Balaam, încercând să învingă, prin cuvintele lui Balaam, poporul asupra căruia armata regală nu putea să aibă vreun avantaj²².

Așadar, Balac nu se teme²³ de mulțimea oștilor, ci de Iahve, de aceea a încercat ca prin blestem să rupă legătura dintre Israel și Dumnezeu acestuia. În accepțiunea acelei vremi, blestemul însemna a mijloci ruperea relației dintre un dumnezeu și persoana/poporul în cauză și a întoarce astfel divinitatea împotriva celui blestemat.

²¹ Narațiunea conține unele detalii „încurcate/încâlcite” care nu trebuie să rămână neobservate, ci discutate, explicate și astfel rezolvate. Dificultatea acestei pericope (contradicții, inconsistențe) poate fi pusă pe seama faptului că această narațiune a circulat inițial în formă orală și doar ulterior, în funcție de diferitele tradiții s-a fixat în scris. Cf. W.F. Albright, *The Oracles of Balaam*, in „Journal of Biblical Literature”, vol. 63, no. 3, 1944, p. 207.

²² Origen se întreabă dacă o astfel de relatare este posibilă, căci dezvăluie un comportament straniu al unui rege, care în preajma unei lupte iminente, uită de război, neglijează pregătirea armatei, pentru a recurge la ajutorul unui ghicitor. Balaam era fără egal în incantațiile malefice și celebru pentru arta sa magică, care nu cuprindea formule de binecuvântare, ci doar blesteme. Prin acțiunile sale, Balaam era recunoscut de popoarele din zonă, căci îi invita pe demoni nu să binecuvânteze, ci să blesteme, multe armate fiind puse astfel în dificultate, prin abilitatea sa în aceste operațiuni. Balac a aflat că fiii lui Israel obțin victoriile asupra dușmanilor nu prin arme („fier”), ci prin rugăciune și implorări. Israel n-a folosit armele împotriva lui Faraon, ci au fost liniștiți, căci Domnul luptă pentru ei (Ex. 14.14), iar împotriva amaleciților, forța armelor nu a fost atât de eficace ca rugăciunea lui Moise. Regele Moavului și-a dat seama că acest popor obține victorii cu ajutorul rugăciunilor sale, și a conștientizat că armele propriu-zise nu-i pot aduce victoria, că e nevoie de arme verbale (blesteme). Cf. Origene, *Homelies ... Nombres, ...*, pp. 267-270.

²³ Referitor la teama lui Balac, împăratul Moavului, că țara lui va fi cucerită de Israel, trebuie să menționăm că aceasta era neîndreptățită, ținutul acela nefiind parte a moștenirii poporului ales. Despărțirea dintre Avraam și Lot (Gn. 13.8) a fost pentru totdeauna, urmașii lor, poporul Israel, respectiv Moav și Amon, nu se vor amesteca, nu vor avea nimic în comun, nici măcar teritoriile (Israel nu avea nimic de moștenit în ținutul Moavului, dar nici Moav nu avea niciun loc în ținutul lui Israel). Balac, descendent al lui Lot, reprezintă pe aceia care se îngrijorează de lucruri fără niciun temei, nu se încred în Dumnezeu, drept pentru care sfârșesc trist. Cf. Ion Socoteanu, op. cit., p. 6.

3.2. DUMNEZEU NU ȘTIE CINE ERAU SOLII?

Dumnezeu vine la Balaam și-l întrebă: „Cine sunt acești bărbați găzduiți la tine?” (Nm. 22.9). Această întrebare a fost pusă nu pentru că Dumnezeu nu știa²⁴ cine era delegația, ci pentru că nu știa Balaam. Adesea, Dumnezeu folosește acest mod de exprimare, El îi întrebă pe ucenici: „Ce sunt cuvintele acestea ...?” (Lc. 24.17), nu pentru că El nu știa, ci pentru că ucenicii nu știau că nu se potriveau vorbele rostite. Sensul întrebării adresate lui Balaam, este: „Ce cauți aceștia aici? Cum îi poți primi la tine?”. Este o întrebare retorică, pătrunzătoare de ființă, cercetătoare, nu una care să completeze ignoranța. Întrebarea răsună ca un reproș, ca o mustrare, subliniind că omul este neștiutor, nu Dumnezeu (Socoteanu 2002).

3.3. BALAAM SE FOLOSEȘTE DOAR DE NUMELE DUMNEZEULUI LUI ISRAEL

Balaam a fost un păgân care îl cunoștea pe Dumnezeul lui Israel? Unii cercetători consideră că Balaam a căutat să profite de puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu și că, din această cauză, până la urmă, Iahve l-a obligat la această formă de respect. Așadar, Balac l-a convocat pe Balaam pentru puterile sale divinatorii, crezând că Balaam are o relație specială cu Dumnezeul lui Israel. Însă, și pe baza descoperirilor de la Mari, s-a dovedit că Balaam era doar un membru al preoției mesopotamiene, era un preot-văzător, „baru” (termen acadian, cf. Allen 1973), un clarvăzător (profet).

3.4. BALAAM A VORBIT CU DUMNEZEU SAU CU DEMONII

Există o aparentă inconsistență în faptul că Dumnezeu îngăduie lui Balaam să meargă la Balac, dar, apoi, se „mânie” când acesta pornește la drum. Deoarece narațiunea (din cartea Numeri) nu menționează cauza mâniei lui Dumnezeu, ea poate fi găsită în Noul Testament, unde lăcomia (pentru bani a) lui Balaam este cea care-L face pe Dumnezeu să intervină cf. 2 Ptr. 2.15 (TEBD).

În limba ebraică, numele lui Dumnezeu este scris în diferite moduri. Cel mai des folosit este termenul אֱלֹהִים [Elohim], numele comun al tuturor zeilor, alteori se folosește numele lui Dumnezeu în persoană, יְהוָה [Iahve] (tetragrama sfântă), singurul Dumnezeu al lui Israel. În cazul în care, în Scriptură, numele lui Dumnezeu este scris în această ultimă formă, nu există nicio îndoială că se referă la Dumnezeul adevărat și Creatorul lumii. Dacă numele lui Dumnezeu este scris în altă formă, nu știm cu siguranță dacă se referă la adevăratul Dumnezeu (Origene 1951) sau la alte „așa-numite zeități” (1 Cor. 8.5-6).

²⁴ Folosind Scriptura (Fc. 18.21), ereticii susțin că „Dumnezeul Legii nu ar fi știut ce se întâmplă în Sodoma dacă nu ar fi coborât ca să vadă și dacă nu ar fi trimis soli care să afle”. Însă, de aici, trebuie să înțelegem că Dumnezeu nu îi cunoaște pe păcătoși, nu cunoaște păcatul, El ignoră pe cei care Îi sunt străini, pe cei nelegiuți (Mt. 7.23), pe cei necredincioși, însă, Domnul îi cunoaște pe ai Săi. Cf. Origen, *Omili, comentarii și adnotări la Geneză*, studiu introductiv, traducere și note de Adrian Muraru, Ed. Polirom, Iași, 2006, pp. 239,241.

3.4.1. TEORIA ELOHIM-ELOHIM (BALAAM N-A VORBIT CU DUMNEZEUL LUI ISRAEL)

Astfel de inconsistențe pot fi depășite dacă urmărim alternanța numelor divine. În cartea Numerilor (22.8-13) se poate observa utilizarea celor mai folosite (în textele sacre) două nume ale lui Dumnezeu: Elohim și Iahve. Aceasta trebuie relaționată cu faptul că, pe parcurs, cei doi naratori (aghiografii și Balaam) folosesc fiecare alt termen, indicând că, de fapt, Balaam nu s-a întâlnit cu Iahve, ci cu un zeu (un Elohim).

8. Balaam a zis solilor: „... vă voi răspunde prin ceea ce-mi va spune Iahve”.

9. naratorul: „Elohim a venit la Balaam ...”

10. naratorul: „Balaam a zis către Elohim ...”

11. Balaam: „...”

12. naratorul: „Elohim a zis către Balaam ...”

13. Balaam: „...Iahve nu mă lasă să merg”.

De asemenea, în inscripțiile de la Deir Alla, observăm că Balaam conversa cu alte zeități. Zeii apar lui Balaam într-o viziune, ca mesageri ai zeului El, zeitate supremă în panteonul canaanit: „... să vă spun ce a grăit Şadaim (שדאים) ...”²⁵.

Putem considera astfel că Balaam pretindea doar că-L cunoaște pe Iahve, se folosea doar de renumele Său, cunoscut printre popoarele semite ca un Dumnezeu puternic, dar nu era capabil a-L invoca și nici nu era vrednic ca să poarte un dialog cu El.

3.4.2. TEORIA IAHVE-IAHVE (BALAAM A VORBIT CU DUMNEZEUL LUI ISRAEL)

Balac trimite o nouă delegație, cu mai mare prestație și cu mai multe daruri, deoarece, după prima întâlnire, Balaam a lăsat să se înțeleagă că ar vrea să meargă, dar că nu i se dă voie. Tentat de oferta lor, Balaam s-a rugat toată noaptea pentru a fi lăsat să dea curs ofertei, dar nu a fost ascultat. Această atitudine de ezitare, de a refuza categoric și de a asculta porunca divină, i-a făcut pe trimișii lui Balac să înțeleagă că inima lui este oscilantă, că poate fi cumpărată. A doua delegație a fost de fapt un răspuns la refuzul de moment, deoarece voia un preț mai mare. Răspunsul pe care-l dă Balaam delegației trebuie înțeles din perspectiva unui formalism religios, căci, fiind un ghicitor, văzător (oracol), vorbea oarecum codificat. Prin cuvintele sale: „De mi-ar da Balac casa lui plină de argint și de aur ...” (Nm. 22.18), Balaam fixează prețul pentru care putea fi angajat²⁶.

²⁵ Viziunea este despre o întâlnire a zeilor. Cf. Meindert Dijkstra, *Is Balaam also among the Prophets?*, in „Journal of Biblical Literature”, vol. 114, no. 1, 1995, p. 52-53.

²⁶ În limbajul Bibliei, negocierea era o modalitate indirectă de a fixa un preț. Un exemplu similar poate fi episodul în care Avraam cumpără peștera Macpela de la hitiți, care întâi refuză, dar, după insistențe, îi răspund: „O bucată de pământ de patru sute de sicli de argint, ce este aceasta între mine și tine? ...” (Gn. 23.15). Acesta este un limbaj tipic oriental. Ion Socoteanu, op. cit., pp. 16-19.

Origen consideră că Balaam îl deranjează pe Dumnezeu, aproape îi smulge promisiunea, atunci când, pentru a doua oară, îl chestionează cu privire la însoțirea solilor în Moav. Cu toate acestea, Îngerul lui Dumnezeu²⁷, deși îl împiedică inițial, îl lasă apoi să-și continue drumul (Origene 1951).

Așadar, după ce Dumnezeu îi spune lui Balaam să nu dea curs invitației de a merge și a blestema pe Israel, Balaam dă de înțeles solilor că ar dori să meargă, dar nu i se permite: în schimb, pentru prețul corect, și-ar asuma acest risc. Înțelegând mesajul, solii se întorc și-l asigură pe Balaam că regele Moavului este gata să-i îndeplinească toate doleanțele. Auzind acestea, Balaam încercă să-L „convingă”, să-L „forțeze” pe Dumnezeu să-i acorde permisiunea de a pleca. Pentru că Dumnezeu respectă libertatea omului, nu-i poate interzice categoric ceva, ci doar îl povățuiește, îi indică și îi arată calea pe care trebuie să meargă în viață. Așadar, nu aveam aici o schimbare, o contradicție a planului și voii divine, ci doar un exemplu al Dreptății și Iubirii divine, care nu-i anulează omului liberul arbitru. De fapt, nu aveam a face cu voia lui Dumnezeu, ci cu îngăduința Sa. Putem considera chiar că, orbit de nada banilor, Balaam era convins că Dumnezeu i-a îngăduit să plece²⁸.

În acest sens, textul din Numeri 22.20 pare dificil, pentru că lasă să se înțeleagă că Dumnezeu chiar îi permite să meargă, iar ulterior se va „mânia” pentru aceasta. Identificând această „problemă” din relatările Scripturii cu privire la întâlnirile dintre Dumnezeu și Balaam, Origen arată că primele două întâlniri se petrec noaptea, cu ocazia celor două vizite pe care solii le-au făcut lui Balaam, pentru a-l convinge să meargă la Moav. A treia întâlnire are loc atunci când îngerul Domnului „stă în cale” (ziua, dimineața), aparent vrea să-l omoare pe Balaam, îl critică pentru că a pornit la drum, dar apoi îi permite să-și continue drumul (Origene 1951). Conform textului grec al Septuagintei, în toate aceste trei cazuri, numele folosit pentru Dumnezeu este Elohim. Astfel, singura diferență pe care o putem face este

²⁷ „Îngerul Domnului”, dincolo de cadrul istoric, are o semnificație profetică (Robul desăvârșit al lui Dumnezeu, Domnul Iisus Hristos). Această împrejurare constituie un prilej potrivit pentru a se arăta manifestarea divinității. Când Dumnezeu nu găsește răspunsul potrivit din partea omului, când voia Lui este desconsiderată și tratată cu nebunie de către om, rămâne o soluție: Domnul Iisus Hristos, care, dacă nu s-ar interpune între mânia lui Dumnezeu și nebunia noastră, n-am avea nicio scăpare. Îngerul Domnului (Hristos) poartă sabie, dar nu o folosește (încă), ci fiind expresia dragostei și a răbdării, încearcă să ne corecteze, pentru a nu mai fi răzvrățiți față de voia divină. Ion Socoteanu, op. cit., pp. 24-25.

²⁸ Nu Dumnezeu l-a trimis, ci darurile i-au sucit mintea. Ceea ce i-a spus Dumnezeu clar, Balaam a înțeles invers. Nu este vorba despre o schimbare la Dumnezeu, ci la Balaam. Astfel, atunci când Balaam a plecat, „mânia lui Dumnezeu s-a aprins pentru că plecaseră”. Dumnezeu nu putea întâi să-i spună: „du-te”, și apoi „să se mânie” pentru că făcuse ceea ce i s-a spus. Cea care i-a spus: „du-te” a fost mintea sucită a lui Balaam, pe care el a luat-o drept voia lui Dumnezeu. Când luăm dispozițiile sau înclinațiile noastre drept voie a lui Dumnezeu, ne trezim cu mânia lui Dumnezeu manifestându-se asupra noastră. Cf. Ion Socoteanu, op. cit., pp. 19-21.

în legătură cu momentul din zi sau din noapte când au avut loc aceste întâlniri (noaptea au venit zei, ziua a venit Dumnezeu lui Israel).

3.4.3. TEORIA IAHVE-ELOHIM (BALAAM VORBEȘTE ÎNTÂI CU IAHVE, APOI CU ELOHIM)

Conform acestei teorii, prima dată Balaam vorbește cu Iahve (Dumnezeul lui Israel), însă a doua oară, convorbirea are loc cu un Elohim (un zeu, un demon). Dumnezeu, care este neschimbabil, și-a rostit verdictul o dată și pentru totdeauna; când Balaam îl invocă pentru a doua oară, El refuză să mai comunice, și în absența Binelui divin, își face apariția Răul, care poate lua forma Binelui (a Luminii) și-l poate amăgi pe om, răspunzându-i în așa măsură încât să-i hrănească viciile, egoismul și plăcerile

Ipoteza aceasta poate fi susținută și de observarea altor două texte scripturistice. În cartea Numerilor, lui Balaam i se spune: „... ce-ți voi spune Eu, aceea să faci” (22.20), dar și: „... să grăiești numai ce-ți voi spune eu” (22.35). Verbele diferite (să faci – să grăiești), împreună cu observarea că în primul caz Balaam vorbește (pentru a doua oară) cu Elohim, iar în al doilea caz vorbește cu îngerul lui Dumnezeu²⁹, ne conduc la concluzia că Balaam avea doi stăpâni, unul care robea obligându-l să facă ce i se spune, și unul care nu-i atacă libertatea, ci, părintește, îl îndrumă, îi arată ce să grăiască sau, cel puțin, îi interzice să facă rău poporului ales.

Folosirea celor două numiri cu bună știință, pentru a desemna, pe de o parte, pe Dumnezeul lui Israel și, pe de altă parte, un zeu (un demon) poate fi susținută urmărind un alt pasaj. În cartea Numerilor (23.3-8), cu ocazia aducerilor jertfelor pregătitoare pentru invocarea divinității în vederea blestemelor, observăm că atât aghiograful cât și Balaam folosesc cele două numiri diferite, cu bună știință.

3. Balam: „... poate mi se va arăta Iahve”
4. naratorul: „Și s-a arătat Elohim lui Balaam ...”
5. naratorul: „Iahve a pus cuvânt în gura lui Balaam”
8. Balam: „Cum îl voi blestema pe cel ce Elohim nu-l blestemă? Cum îl voi osândi pe cel ce Iahve nu-l osândește”

Așadar, „O dată a vorbit Dumnezeu” (Ps. 62.11) și i-a zis lui Balaam să nu se ducă în Moav. A doua oară, n-a vorbit Dumnezeu, ci alții³⁰.

²⁹ Această ipoteză nu își găsește susținere și în Septuaginta, unde întâlnim expresia: *ἄγγελος του θεου*, „îngerul lui Dumnezeu” (אלהים [îngerul lui Elohim]), căci ar fi trebuit să întâlnim termenul *κύριος*, „Domn”, echivalentul termenului יהוה [Iahve]. O posibilă explicație a acestei nepotriviri ar fi aceea că, deși traducătorii greci au ținut cont și au tradus יהוה cu *κύριος* și אלהים cu *θεος*, întâlnim și multe cazuri în care cei doi termeni sunt folosiți unul în locul altuia. În traducerea latină (Vulgata), la Nm. 22.22 (în versetul 35, apare doar termenul „angelus”), se ține cont de această regulă, și găsim termenii „angelus Domini”, nu „Deus”.

³⁰ În Eden, Dumnezeu a vorbit „o dată”, și a arătat oamenilor ce pot și ce nu pot mânca; a doua oară, a vorbit Satan, pornind de la cele vorbite de Dumnezeu. Când Balaam a plecat la

În sprijinul acestei teorii, Origen arată că, după ce Balaam lua instrumentele divinatorii, de obicei, demonii veneau la vrăjitor, dar, cu această ocazie, Balaam îi vede fugind, iar pe Dumnezeu ivindu-Se. Nevăzându-i pe cei ce aveau obiceiul să i se supună, Balaam vorbește cu Dumnezeu, Care a venit nu pentru că fusese demn de vizita Sa, ci pentru a alunga spiritele care aveau obiceiul de a se înfățișa pentru a purta blestemele și înfăptuirile rele³¹.

3.5. A VORBIT ASINA?

Narațiunea despre asina lui Balaam (Nm. 22.22-35) este considerată a fi o entitate literară distinctă (Safren 1988), este o interpolare (Kalisch 1887), o adaptare a unui basm (Sturdy 1976), este ceva burlesc (H. Rouillard apud Dijkstra 1995b), un mit, o alegorie, o ficțiune poetică, un vis (DB). Cu toate acestea, rabinii consideră că „botul vorbitor³² al asinei” este unul dintre cele zece lucruri miraculoase pe care Le-a creat Dumnezeu în ziua a șasea a creației (SBT, Aboth 5,6).

Deși Balaam, în incantațiile sale, era capabil să vadă demoni, cu această ocazie, el nu-l vede pe înger. Asina, însă, îl vede, nu pentru că ea ar fi demnă să-l vadă sau să-i vorbească, ci pentru că Balaam fusese „confundat”, iar Scripturile spun că animalul mut vorbește cu o voce umană, pentru a acuza nebunia profetului³³.

Balaam nu mergea pe drumul voii lui Dumnezeu, ci făcea o gravă confuzie (din care se va trezi doar parțial) între voia lui și cea a lui Dumnezeu, marcând o etapă ce poate fi numită „nebunia lui Balaam”. Modalitatea prin care Dumnezeu I se adresează lui Balaam, cu această ocazie, este una specială, pentru că Se folosește de o asină, despre care se spune că „a văzut pe îngerul Domnului” (Nm. 22.23). După ce asinei, printr-o revelație spirituală, i se deschid ochii (n-a fost vorba numai de o privire fizică, materială, pentru că, dacă ar fi fost așa, ar fi văzut și omul care avea

drum, n-a încălcat al doilea cuvânt divin, ci primul și singurul, care-i interzicea aceasta. Cf. Ion Socoteanu, op. cit., pp. 21-23.

³¹ Dumnezeu apelează în final la o diversiune (*ἀποτροπή*). Cf. Andre Mehat, nota 1, Origen, *Homelies ... Nombres, ...*, p. 274.

³² Faptul că animalele pot vorbi era un lucru acceptat de israeliți, căci ei credeau că înainte de cădere, oamenii și animalele vorbeau aceeași limbă. Cf. Paul Miron, Elsa Luder și Alexandru Andriescu, *Comentarii* (cap. 22,28), în *Monumenta Linguae Dacoromanorum. Biblia 1688. Pars IV. Numeri*, Ed. Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1994, p. 209.

³³ În sens alegoric, acest episod biblic poate fi explicat în concordanță cu Evanghelia. Astfel, asina reprezintă Biserica, aceasta a purtat mai întâi pe Balaam, dar apoi, când va fi eliberată, îl va purta pe Hristos. Biserica va purta pe Fiul lui Dumnezeu, ca El să intre cu Ea în Sfânta cetate a Ierusalimului celest, astfel să se îndeplinească și voința Scripturii (Bucură-te, tu, fiica Sionului, ...). Balaam îi simbolizează pe credincioșii proveniți din evrei, iar asina – pe cei proveniți din neamuri. Fariseii și cărturarii au fost cei care au mers pe asină și pe care îngerul s-a „înfuriat” și a hotărât să-i îndepărteze, și ar fi fost distruși dacă n-ar fi fost salvați de asină. Asina este adusă la mântuire, întâi de Balaam (care nu rămâne călare și care, cu picioarele zdobite – cf. Nm. 22.25 –, nu mai poate merge pe jos, nu mai poate ajunge la Cel ce ne cheamă: „Veniți la Mine, voi cei trudiți și împovărați” cf. Mt. 11.28), apoi de ucenici și în cele din urmă de Iisus. Cf. Origen, *Homelies ... Nombres, ...*, pp. 278-279, 292-293.

ochi), i se deschide și gura pentru a vorbi, suplinind acum, în timpul nebuniei profetului, mesajul lui Balaam³⁴.

La întrebarea dacă a vorbit sau nu asina putem răspunde afirmativ. Da!, asina a vorbit, însă, după cum prin gura lui Balaam va vorbi Dumnezeu, la fel, prin gura asinei a vorbit tot Dumnezeu.

4. BALAAM ÎN LITERATURA CLASICĂ ȘI MEDIEVALĂ

4.1. BALAAM ÎN LITERATURA RABINICĂ

Pericopa din Numeri 22.2 - 25.9 este numită: „בלק” [Balak] și constituie cea de-a 40-a parașă săptămânală din cadrul programului (ciclic) cultic mozaic anual de citire a Torei. Rabinii susțin că Biblia îi dedică o secțiune specială lui Balaam, în care se narează istoria remarcabilă a profetului, pentru a arăta de ce Dumnezeu a luat de la neamuri puterea de a profeti (JE).

Balaam este înfățișat într-o imagine nefavorabilă, căci este descris drept un om vanitos, רע [ra] = rău (SBT, Ta’anith 20a), nedrept, potrivnic (SBEL). Numele său este tradus astfel: בלא עם [belo am] = „fără popor”, „fără legătură cu poporul viitorului” (SBT, Sanhedrin 105a), [bella am] = „unul care a ruinat (a înghițit, a devorat, a distrus) un popor”, בן בעור [ben beor] = „fiul prostiei” (JE), „confusus populus” (Chytraeus apud Jones 1990) = „a confundat poporul” (Israel). „Cel ce are un ochi rău, mândrie și ambiție în suflet” este ucenicul lui Balaam (SBT, Aboth 5.19). Deși Scriptura spune că Balaam „s-a dus de-a dreptul” (Nm. 23.3) și că „vede cu adevărat” (Nm. 24.3), rabinii susțin că era șchiop, „șovăitor” și „chior” (SBT, Sanhedrin 105a).

Balaam, dintre păgâni, și Ahitofel³⁵, din casa lui Israel, au fost cei doi mari înțelepți ai lumii, dar pentru că n-au arătat recunoștință față de Dumnezeu pentru înțelepciunea lor, au pierit în dezordine. În acest sens, se arată că Balaam nu va avea parte de lumea de apoi (SBT, Sanhedrin, 90a). Prin faptul că Iahve a venit la Balaam noaptea, se consideră că se arată distanța dintre cei doi, Divinitatea apărând la păgâni numai noaptea (G).

Rabinii observă diferențe între Avraam și Balaam (SBT, Sanhedrin 105b), și între ucenicii lor. Față de ucenicii lui Avraam (care posedau calități morale), ucenicii lui Balaam se disting prin: privire rea (deochi?), aroganță și avariție (SBT, Aboth 5.19).

³⁴ Asina arată că, atunci când este nevoie să transmiți un mesaj din partea lui Dumnezeu, trebuie întâi să ai ochii deschiși, ca să-L vezi pe Dumnezeu, și apoi gura deschisă, ca să vorbești din partea Lui (replică față de profeții mincinoși, care prezentau propriile vorbe, drept revelații divine). Cf. Ion Socoteanu, op. cit., pp. 27-28.

³⁵ Ahitofel Ghilonitul a fost sfetnicul lui David (ca și cum ar fi cerut povață de la Dumnezeu, cf. 2 Rg. 16.23), dar l-a trădat, răzvrătindu-se împreună cu Abesalom (fiul lui David). Acesta va unelti împotriva lui David, dar, prin intervenția divină, nu va reuși să-l omoare pe rege, și, punând șaua pe asină, s-a întors în cetatea sa și s-a spânzurat (2 Rg. 17.23).

În procesul de ucidere a lui Balaam (Nm. 31.8), toate cele patru metode legate de ucidere (lapidare, ardere, decapitare și sugrumare) au fost angajate. Ostilitatea față de memoria lui poate fi observată în dictonul: „ori de câte ori se descoperă o caracteristică de răutate sau de rușine în viața lui, ar trebui să se predice despre ea”.

Plecând de la textul din Numeri 24.16, rabinii susțineau că Balaam cunoștea exact momentul când Iahve era mâniș (SBT, Sanhedrin 105b). Intenția lui era să blesteme pe Israel în acest moment de mânie și astfel să-L determine să-i distrugă, dar Dumnezeu, intenționat, Și-a „înăbușit” mânia, pentru a-l induce în eroare pe profetul cel rău și a salva astfel poporul de la exterminare (SBT, Berachot 7a).

Întâlnim și o privire ironică asupra lui Balaam, despre care se spune că intenționa să distrugă Israelul prin cuvinte-blestem, dar are nevoie de o sabie pentru a distruge o asină recalcitrantă (Midras Bemidbar Rabbah 20:21 apud Sharon 2008).

Pentru că Balaam a murit la 33-34 de ani (SBT, Sanhedrin 106b), rabinii au făcut o paralelă între persoana sa și cea a lui Iisus (Apple 2009, SBT, Gittin 57a).

Întâlnim și câteva viziuni pozitive la adresa sa. Atunci când Legea a fost dată lui Israel, o voce puternică a zguduit temelilele pământului, încât toți regii tremurau și au apelat la Balaam întrebând dacă această tulburare a naturii va declanșa un nou potop; acesta i-a asigurat că ceea ce au auzit a fost vocea lui Dumnezeu, Care a oferit legea sacră lui Israel (SBT, Zebahim 116a).

Balaam a fost unul dintre cei șapte proroci ai păgânilor, ceilalți șase fiind: Beor (tatăl lui Balaam), Iov și cei patru prieteni ai săi (SBT, Baba Bathra 15b).

Rabinii susțin că lui Balaam i s-a îngăduit să fie atât de puternic, pentru ca Neamurile să nu poată spune: „Dacă am fi avut un Moise al nostru, am fi la fel de pioși?”. Balaam a dobândit treptat o poziție în rândul ne-evreilor, fiind înălțat la fel de mult ca Moise, printre evrei (SBEL), la început a fost un simplu interpret de vise, mai târziu a devenit un magician, ca până la urmă, duhul profeției să coboare asupra sa.

O imagine neutră întâlnim în concepția rabinică potrivit căreia, Iahve i-a pus cuvintele în gură asemenea unui pește cârligul (SBT, Sanhedrin 105b).

4.2. BALAAM ÎN LITERATURA ISLAMICĂ

Deși nu există nicio referire clară la persoana lui Balaam în Coran, acesta se referă la povestea unui om căruia i-au fost trimise semne, dar el nu le-a primit și a rămas rătăcit. Dacă ar fi urmat voia divinității, semnele l-ar fi ridicat, dar s-a înclinat spre pământ, și și-a urmat propriile dorințe deșarte. Balaam se aseamănă cu un câine care-și scoate limba, fie că este atacat sau nu (C).

Despre Balaam se spune că era canaanit și cunoștea unele din cărțile lui Dumnezeu. Când a fost rugat să blesteme pe Musa (Moise), a spus: „Cum pot blestema pe cel care are îngerii cu el?”. Presat fiind să-l blesteme, până la urmă i-a blestemat pe israeliți, ceea ce a dus la cei 40 de ani de rătăcire prin pustiu. Când l-a blestemat pe Moise, limba lui a ieșit și a căzut pe pieptul lui și a început să gâfâie ca un câine. Balaam cunoștea numele cel sacru al lui Dumnezeu, tot ceea ce-i cerea îi era acordat. Când a blestemat, limba i-a fost întoarsă, i-a ieșit până la piept (Tabari).

Balaam a fost un israelit renegat, după ce a utilizat numele sfânt împotriva lui Israel, i-au fost luate cunoștințele referitoare la Nume (JE).

4.3. BALAAM ÎN LITERATURA ELENISTICĂ

Deși în narațiunile biblice Balaam și Moise par a nu se fi întâlnit, pe când Moise se afla în Egipt și se lupta cu etiopienii, se pare că a avut loc prima confruntare dintre cei doi. Aceasta a continuat apoi, Balaam numărându-se printre vrăjitorii egipteni de la curtea lui Faraon, care încercau să înfăptuiască aceleași minuni pe care Moise le săvârșea prin puterea lui Dumnezeu (transformarea toiagului în șarpe)³⁶. Așadar, este posibil ca dorința hotărâtă a lui Balaam de a veni și a se confrunța cu Moise să fie pusă pe seama răzbunării.

Ioșif Flaviu îl descrie într-o lumină pozitivă. Balaam era un „vestit prezicător”, de dincolo de Eufrat, care avea relații prietenești cu madianiții și moaviții și care a fost convins să-i blesteme pe israeliți. Balaam a fost „primitor cu vizitatorii”, i-a ospătat și a cerut sfatul lui Dumnezeu. Pentru că Domnul (cărui îi datora toată faima sprijinită pe prezicerile și profețiile sale) n-a îngăduit acest lucru, le-a explicat, cu părere de rău că nu le poate satisface dorințele. Le-a spus că oastea pe care doreau să o afurisească îi era nespuse de dragă lui Dumnezeu. La a doua cerere, Balaam a fost dornic să îndeplinească dorința. A fost certat de asină, pentru că Domnul voia să-l împiedice să facă hatărul celor care se îndreaptă de zor spre câștig. Balaam a fost chemat să blesteme, dar a fost împiedicat de pronia divină. Balaam a fost cel mai bun profet al timpului său, dar nu putea rezista ispitei (Josephus 1999).

Balaam este descris într-o imagine negativă de către Filon. Chiar dacă a fost un mare magician, Balaam îi reprezintă pe cei „impuri”, pe cei ce vorbesc „prostii”, care își dedică viața câștigurilor materiale. „N-a fost un sofist, ci o mulțime de doctrine goale, contrare, ... capabil să blesteme un om bun, ... om nedrept”. Balaam este un simplu pământean („fiu al pământului, nu căzut din cer”), este influențabil („de semne și false profeții”), incapabil să vadă pe îngerul lui Dumnezeu. Balaam înseamnă „instabil”, „blestemat poporul văzut”, deși n-a rostit decât „cuvinte de bun augur și rugăciuni” (zadarnic). Deși a auzit cuvinte divine și a primit cunoștințe mari, acestea nu i-au adus niciun avantaj, niciun bine. Prin acțiunea sa, s-a străduit să rănească ochiul sufletului, creat pentru a-l vedea pe Dumnezeu. A fost detronat de propria sa răutate nebunească, a primit multe răni, a murit în mijlocul grămezilor de răniți. Balaam a fost ademenit de daruri, a fost influențat de rangul celor ce l-au chemat, a folosit poruncile divine în folosul său, n-

³⁶ Josephus, *Antichități indaice*, cărțile I-X, traducere și note Ioan Acsan, Ed. 1999, p. 104 (II,10,1). Această istorisire este detaliată în alte lucrări, unde, implicarea lui Balaam este recunoscută. Cf. *Chronicles of Jerahmeel*, translated by Gaster, Royal Asiatic Society, London, 1899, pp. 111, 123-124 (XLIV,9, XLVII,6,7), *The Ancient Book of Jasher referred to in Joshua and Second Samuel*, translated into English, Published by M.N. Noah & A.S. Gould, New York, 1840, pp. 141,145-146,150-152,154-157,159,167,176,179-180 (chapters 61,64,67,69-70,72-73,79,84-86).

a fost sincer și a cedat cererii de a blestema. Cu toate acestea, Balaam întruchipează magicianul prin excelență (Philo).

4.4. BALAAM ÎN LITERATURA PATRISTICĂ

Datorită profeției despre venirea Mântuitorului, Balaam ar fi trebuit să-și fi câștigat un loc printre profeți, sau măcar să i se recunoască rolul benefic în transmiterea profeției către lumea păgână, și să fie socotit un înaintaș al magilor care s-au închinat Mântuitorului. Balaam este o figură controversată în tradiția creștină, și, din cauza sfatului dat, care a dus la imoralitate și idolatrie, s-au ridicat multe semne de întrebare cu privire la meritul lui de a transmite Cuvântul lui Dumnezeu.

Balaam este un văzător păgân, care a creat dificultăți uimitoare pentru exegeza patristică. Profeția sa despre steaua care se va ridica din Iacov (Nm. 24.17), înțeleasă ca prevestire a Întrupării, i-a asigurat un loc printre profeții păgâni care L-au anunțat pe Hristos. El este de asemenea considerat și întemeietor al magiei, iar nelegiuirile sale, înregistrate de Scriptură și contribuția sa la căderea israeliților în imoralitate și idolatrie, au ridicat numeroase întrebări referitoare la îndreptățirea sa de a fi purtător și mesager al Cuvântului divin. Astfel, tradiția creștină a văzut în Balaam atât o persoană reprobabilă, cât și un profet. Printre Părinții Bisericii care s-au ocupat de acest dublu aspect, Origen manifestă pentru acest subiect un interes deosebit, eforturile sale de a-l înțelege pe Balaam neoprindu-se la natura profețiilor, căci el vede în acest personaj, pe de o parte negativ, pe de alta inspirat, un model de răscumpărare și mântuire ale ne-evreilor (Baskin 1983).

Dublul aspect (atât negativ, cât și pozitiv) al persoanei lui Balaam este arătat prin aceea că a fost socotit un simulator, care-i reprezintă pe cărturari și farisei, drept pentru care, uneori este blamat, alteori este obiect de laudă. Deși cunoaște pe Dumnezeu și voia Sa, sedus de nada salariului, se alătură lui Balac. Balaam este fără egal în incantațiile malefice, celebru pentru arta sa magică, care nu cuprindea formule de binecuvântare, ci numai de blestem (Origene 1951). Prin acțiunile sale, invită pe demoni să blesteme, fiind recunoscut ca abil al acestor operațiuni.

Știința lui Balaam își are izvorul și principiile ei în Cel Preaînalt, de unde și-a scos cunoașterea a toate, dar întrebuițează spre rău darurile pe care le-a primit. Dumnezeu se folosește de Balaam, care a fost un ghicitor, care a profitat, prin magie, de existența demonilor pentru a prevedea viitorul. Dumnezeu se folosește de acest vas de rușine nu numai pentru beneficiul unei națiuni, ci pentru lumea întreagă. Balaam este familiar demonilor, lacom, nu renunță la profit. Dacă ar fi fost vrednic, Dumnezeu i-ar fi pus cuvintele în inimă, nu în gură. Se face o distincție clară între gura lui Balaam, care rostea cuvântul divin, și inima sa, care a fost plină de blesteme și amărăciuni. Pentru bani, Balaam a complotat cu regele bogat, și prin intermediul puterilor oculte, a lucrat pentru uciderea celor nevinovați. Dumnezeu utilizează lucrarea Sa de mântuire și prin dușmani, căci i-a fost pus în gură Cuvântul Său, dar inima lui Balaam nu l-a putut primi căci era plină de pasiune pentru câștig (Origene 1951).

Balaam e vinovat când înalță altare, când jertfește, când cercetează „semnele” și solicită răspunsuri, când dă sfaturi oribile pentru a seduce oameni. Însă, poate fi lăudat atunci când profețește, când Duhul este pus în gura lui, când se revarsă asupra lui, când a profețit despre Hristos, când a binecuvântat, când a văzut și a auzit cuvintele lui Dumnezeu. Lui Balaam i se datorează laudă, pentru că „Duhul lui Dumnezeu a fost peste el” (Nm. 24.2), afirmație pe care n-o întâlnim la alți profeți. Balaam a înțeles că a dialogat nu cu o ființă de rând, ci Cel Atotputernic, a fost conștient că nu i-a vorbit cineva care ar putea fi înduplecat prin jertfe și daruri. Balaam simbolizează și preotul care nu poate fi cumpărat cu arginți, pentru că Domnul nu poate fi înduplecat prin daruri (Pr. Prof. Teodor Bodogae, apud Origen 1981).

Balaam este înaintaș al magilor de la răsărit, datorită cărora s-a păstrat profeția despre ivirea Stelei din Iacov (Eusebius 1920); cu toate acestea, el n-a fost un profet în sensul propriu al cuvântului (precum Isaia sau Ieremia), el nu se poate număra printre profeți (Augustini 1863).

Balaam este un vrăjitor care recunoaște vanitatea meseriei sale (căci făcea vrăji cu ajutorul demonilor, aducând astfel, necazuri asupra oamenilor, cu o putere ciudată) față de măreția credinței iudaice. Balaam observă că vrăjitoria lui răufăcătoare este prea slabă ca să poată pricinui vreo vătămare celor ce au ajutor pe Dumnezeu. Astfel, în loc de lucrarea demonilor, s-a umplut de însufierea dumnezeiască și a prorocit viitorul poporului Israel. A fost împiedicat de a folosi spre rău, meșteșugul său, și, ajungând la simțirea puterii dumnezeiești, a părăsit meșteșugul vrăjitoriei și s-a făcut talmăcitorul vocii dumnezeiești (imagine pozitivă) (Grigorie 1982).

Balaam era un fel de proroc și de vrăjitor, care avea profețiile în palmă ,care a primit sfaturile lui Dumnezeu, dar care, însă, se aseamnă diavolilor, care se folosesc de numirile divine pentru a înșela (Vasile cel Mare 1988).

Dumnezeu îngăduie ca oamenii nevrednici să prezică lucruri mari și minunate (Lameh-Noe, Caiafa-Hristos). Un caz asemănător găsim la Balaam, care a fost chemat să blesteme poporul iudeu, nu a făcut-o, ci a prezis lucruri minunate, nu numai despre popor, ci și despre venirea Mântuitorului (Ioan Gură de Aur 1987). Totodată, prin Balaam se arată grija pe care o poartă Dumnezeu poporului său (Teodoreț 2007).

Pentru că legea lui Dumnezeu (Dt. 18.10) interzicea, în Israel nu era prezicător sau ghicitor, dar, cu toate acestea, prezicerea Domnului i-a arătat lui Balaam viitorul; primind harul dumnezeiesc, în el vorbea Dumnezeu. Nu trebuie să ne mire că unui astfel de om, Dumnezeu i-a insuflat ce să prezică, deoarece, chiar și unul dintre prigonitorii lui Hristos a prorocit (In. 11.50). În această acțiune nu trebuie să căutăm meritul prezicerii, ci mărturia adevărului, care poate fi arătat chiar și de către cei potrivnici. Balaam este o simplă unealtă, un instrument muzical, prin care se aude voia divină. Balaam a păcătuit pentru că una vorbea și alta pune la cale, a fost ispitit, nu încercat, dar n-a fost găsit vrednic, căci era plin de minciuni, de înșelăciune (Dumnezeu caută vas curat, nu pătat de zoaie și de murdărie), a fost

amăgit de daruri mai bogate, a hotărât să-L întrebe din nou pe Dumnezeu ca și cum Dumnezeu ar putea fi înșelat prin mită sau daruri (Ambrozie 1994).

Sfinții Părinți arată că cele ascunse nu trebuie cercetate, cunoașterea celor viitoare nu trebuie cerută, uneori Dumnezeu le descoperă, ca lui Balaam, spre folosul de obște, chiar dacă a fost nevrednic de astfel de descoperiri (Damaschin 1976).

5. BALAAM ÎN LITERATURA MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

5.1. BALAAM ÎN LITERATURA CONTEMPORANĂ IUDAICĂ

Balaam a fost un vrăjitor puternic ale cărui binecuvântări și blesteme erau întotdeauna eficiente. Un maestru al divinației (arta pe care Iahve o interzice evreilor) cu care Iahve vorbește direct. Balaam este un profet dotat și talentat, dar și un nebun irascibil, care bate un animal inocent, un văzător incompetent care nu percepe ceea ce animalul său poate să vadă. Iahve îl ceartă pentru că face ceea ce El i-a spus să facă, iar, după ce ajunge la locul unde-l aștepta Balac, Iahve „îi pune ochelari roz” și începe să descrie Israelul în termeni strălucitori (Freedman 2012).

Comentatorii rabini se „înnoadă” încercând să facă din Balaam un personaj negativ, pentru că e foarte greu să citești parașa și să nu-l consideri prieten. Balaam transmite numai ceea ce-i spune Iahve, adică poezia din Nm. 24.5) (Lane 2011).

Balaam este un tip care se presupune a fi un profet, însă atunci când Îngerul Domnului i se arată, nu-L vede (îl ratează), este un profet, care se supără pentru că asina lui a râs de el (Goldstein 2010). Balaam este un clarvăzător „orb”, un maestru al cuvintelor care bate un animal mut cu un băț. Iahve pune cuvinte în gura asinei după cum o va face și cu Balaam. Balac este neputincios în furia sa față de Balaam, după cum acesta a fost față de asină. Până și o asină recunoaște semnele Divinității, Balaam și Israel nu (Sharon 2008).

5.2. BALAAM ÎN LITERATURA CONTEMPORANĂ CREȘTINĂ

În literatura contemporană creștină întâlnim o multitudine de păreri:

Adoptând concepția înaintașilor (Filon, Ambrozie, Augustin, Grigorie de Nyssa, Teodoret, teologia iudaică, catolică³⁷ și reformată), Balaam este considerat un fals profet.

În acest sens se arată că scriitorul sacru nu-l numește pe Balaam „profet” (נְבִיא [nabi]), ci „văzător”: חַקֹּסֵם [hakosem] (Io. 13.22), termen care are un înțeles negativ (Dt. 18.10-12, 1 Rg. 15.23). Chiar dacă Apostolul Petru (2 P. 2.16) îl numește „profet”, trebuie să observăm evenimentele discutate cu acea ocazie. În Biblie, acest termen este atribuit uneori și oamenilor care nu au fost cu adevărat profeți, vezi Dt. 13.1,3,5 (DB).

³⁷ Balaam a fost un profet al demonilor. Cf. Saint Thomas Aquinas, *Summa Theologica*, Christian Classics Ethereal Library, p. 4325 (Second Part of the Second Part, Question 172, article 6).

Unii, însă, continuând concepțiile lui Tertulian, Ieronim sau din teologia luterană, îl consideră pe Balaam un profet adevărat.

Balaam, prezicătorul și vrăjitorul, a fost și profet al lui Iahve. Când este numit profet, acționează în consecință (vezi literatura profetică magnifică pe care parabolele sale o conțin), în fiecare detaliu, se poate observa superlativul inspirației divine (Unger 1994). Cu toate că Balaam este considerat un inconsistent, este zugrăvit într-o imagine pozitivă, atunci când se spune: „Adevărata lumină care luminează pe fiecare om a venit în lume, a scânteiat în Balaam o strălucire extraordinară și frumoasă ... Balaam a fost un profet adevărat, mare și înzestrat al Dumnezeului Atotputernic. Ascultați doar câteva pasaje din rugăciunile, profețiile și exortațiile sale și judecați dacă a fost un om înzestrat cu dar divin sau nu. Putea Moise, Isaia sau însuși Pavel să-i răspundă mai bine lui Balac?” (Whyte 1896).

Întâlnim și o poziție de mijloc: Balaam este o personalitate singulară, greu de conturat, este un „profet al lui Baal”, „clarvăzătorul” (Orelli 1885), „adânc cunoscător al misterelor vieții” (Gordon 1916), un „extatic” (Hobart E. Freeman), un „derviș” – călugăr musulman (Allen 1973).

Balaam este și mare, și fals profet. Mare în daruri, dar fals în felul în care le-a folosit. Nu trebuie să-i negăm darurile, să avem resentimente pentru actele sau cuvintele sale bune. Măreția lui l-a făcut așa mic, bunătatea sa l-a făcut rău (Cox 1884).

Balaam a fost „un om foarte rău, care persistă în rele, preferă plată nedreaptă, chiar dacă are în față imaginea vie a morții. Doamne ce inconsistență, ce încurcătură!”. Deși știa că Israel era un popor virtuos și pios (Nm. 23.21), voia să-l blesteme, făcea ceea ce știa că este rău și contrar voinței lui Iahve (Butler 1839).

În Balaam întâlnim două persoane distincte: profet drept din Mesopotamia, care-l cunoștea și servea pe Iahve cu fidelitate și-l venera sincer, care după binecuvântări se întoarce la poporul său, dar și ghicitor, negustor de profeții, care ura pe Israel, sedus de nebunie, ucis de armata lui Moise (James Black apud Allen 1973).

Balaam cunoștea pe Iahve, dar nu putem vorbi de o convertire, doar de „flash-uri clare de lumină” divină (Hengstenberg 1848).

Balaam era un magician păgân, avea cunoștințe limitate despre Iahve, pe care-L servea din lăcomie. Cazul său este o anomalie stranie. Deși îl cunoștea pe Iahve, cunoștințele i-au fost estompate și distorsionate de corupțiile păgâne și afectate de lăcomie. O astfel de combinație de magie păgână și lăcomie personală cu servirea lui Iahve nu putea fi permanentă sau statistică, fiind compatibil doar într-un stadiu tranzițional. Balaam a fost folosit de Iahve până în punctul când a devenit profet al Său, dar, apoi, și-a anulat șansa, alegând câștigul. A fost folosit, temporar, de Iahve, deci a avut contact, pentru un moment, cu împărăția Lui. N-a devenit un profet. Adevăratul profet este întâlnit în persoana lui Moise și nu la Balaam, care este o ilustrare nu numai a cât de mult poate face un pic de bine într-un om, ci măsura în care se poate dezvolta un pic de rău (Unger 1994).

5.3. BALAAM ÎN LITERATURA CONTEMPORANĂ CREȘTINĂ ROMÂNĂ

Alături de Saul și de Iona³⁸, Balaam a fost unul din cei trei profeți controversați. Balac îi recunoaște lui Balaam fama de ghicitor, dar și sensibilitatea față de daruri (cine plătea beneficia de slujba lui). În acest sens se poate vorbi despre „calea lui Balaam” (2 P. 2.15), una pe care merg cei care doresc câștigul, care iubesc plata, care fac orice se cere, mânați fiind de cele materiale. Lot, strămoșul lui Balaam și Balac, deși s-a despărțit de Avraam, căutând belșugul câmpiei, n-a ajuns mai bogat, ba mai mult a pierdut atât bogăția pământului, cât și pe cea a cerului. După cum Lot și-a vândut credința pentru bogățiile Sodomei, și Balaam își vindea slujba în favoarea lui Balac. Balaam este negru, un tăciune, dar Dumnezeu se va folosi de tăciune. Îl va pune în foc și se va aprinde; astfel, din tăciunele negru va ieși lumină, se va aprinde focul revelațiilor lui Dumnezeu (Socoteanu 2002).

Refuzul lui Balaam înaintea solilor lui Balac n-a fost unul categoric, transmițând că pentru a beneficia de serviciile sale, trebuie să liciteze, arătând că inima sa este pentru. Un adevărat mister este faptul că gura lui Balaam nu va urma inima lui. În timp ce gura lui Balaam rămâne la dispoziția lui Dumnezeu (fiind purtător de cuvânt divin), inima sa va fi pentru arginții lui Balac³⁹.

Putem observa perseverența în răutate a acestui profet nebun, căci după ce i se dezvăluie, de către Îngerul Domnului că, drumul pe care merge este unul greșit, în loc să-și recunoască greșelile, pare pus pe negociere („dacă este rău în ochii Tăi” Nm. 22.34). În loc să se lase în seama lui Dumnezeu să decidă ce este de făcut, el propune deja ce crede el că ar fi bine de făcut (Socoteanu 2002).

Demnitatea lui Balaam ca persoană, este complet călcată în picioare. Omul este falimentar ... tot ce va fi bun în profeția lui Balaam va fi expresia suveranității lui Dumnezeu și nu va avea nimic în comun cu infidelul Balaam (atât față de Dumnezeu, cât și față de Balac). Balaam are un statut dintre cele mai nenorocite: un sărman profet nebun, o slugă, atât față de Balac, cât și față de Baal⁴⁰.

Cel mai bun lucru pe care-l avem de la Balaam sunt profețiile sale, în care nimic nu este rău, în ceea ce a spus, nimic nu este neadevărat. Balaam este o persoană cu

³⁸ Când Iona nu putea să fie purtătorul de cuvânt al lui Dumnezeu, I-a „poruncit peștelui” (Iona 2.10). După cum asina îl purta acum în șpinare pe nebunul Balaam, peștele îl purta în pânțele pe ne-bunul Iona. Dacă oamenii aleși nu pot recepta glasul divin, Dumnezeu se folosește chiar de animale, în locul oamenilor cu orgoliul nefrânt. Ion Socoteanu, op. cit., p. 33.

³⁹ Balaam beneficiază de un dar din partea lui Dumnezeu (care nu-și retrace niciodată darurile) și rămâne purtătorul acestui dar. El va fi scos din slujba profeției (ucis cu sabia), dar darul nu i se va retrace. Până la moartea sa, Balaam a trebuit să-și pună acest dar la dispoziția lui Dumnezeu, vorbind cuvintele lui Dumnezeu. Cf. Ion Socoteanu, op. cit., pp. 15-16.

⁴⁰ Orice compromis, de la dreptate, chiar temporar, nu duce la câștig, ci umilește. Balaam a fost umilit de Balac, care a înțeles că partea sensibilă a vrăjitorului nu era puterea de a discerne lucrurile sau puterea de a fi implicat în hotărâri cu privire la viitor, ci dependența de argint. Ion Socoteanu, op. cit., pp. 36-39.

caracterul și comportarea stricte, drept pentru care profeția sa nu se mai identifică cu personalitatea sa (mințea, gândurile, simțămintele, inima). Din păcate, Balaam participă la această impresionantă lucrare numai cu gura sa (Socoteanu 2002). Drumul pe care a mers Balaam, l-a dus la pieire, a rostit cuvinte dintre cele mai frumoase, dar n-a avut parte de ele. Balaam era cu inima după câștig mârșav, în timp ce gura vestește lucruri dintre cele mai frumoase⁴¹.

Balaam a fost profet, căci este un personaj evlavios, care nu a dorit să iasă din porunca lui Dumnezeu. Ajuns la Balac, își rostește cuvintele profetice, provenite de la Dumnezeu, căci Acesta i se arată (Nm. 23.4), pune cuvânt în gura lui (Nm. 23.5), ba chiar Duhul lui Dumnezeu se pogoră peste el (Nm. 23.6). Acțiunile lui Balaam sunt descrise în Scriptură utilizând categoriile profetice, dobândind astfel cuvântul (דָּבָר [dabar]) de la Dumnezeu⁴². În această stare, Balaam însuși se descrie ca profet (Nm. 24.3-4): „bărbatul care vede cu adevărat, cel ce ascultă cuvintele lui Dumnezeu, cel ce are știință de la Cel Preaînalt și vede descoperirile lui Dumnezeu, ca în vis, dar ochii îi sunt deschiși” (Nm. 24.15-16).

Textul biblic îl prezintă pe Balaam și ca un vrăjitor⁴³, căci solii regelui Balac, vin la acesta având în mâini daruri pentru ghicit, specifice vrăjitorilor (קְסָמִים [kesamim], adică „ghiciri”). Apoi, la un moment dat, Balaam „nu mai aleargă”, după obicei, după vrăjitorii, „blesteme magice (נְחָשִׁים [nehašim])” (Nm. 24.1), ceea ce înseamnă că până atunci o făcuse. Însă, și după acest episod, Balaam se întoarce la practicile vrăjitorești, căci, la moartea sa, este numit vrăjitor: קוֹסֵם [kosem] (Io. 13.22). Observăm astfel o evoluție oscilantă a lui Balaam.

6. A FOST BALAAAM PROFET?

Deși narațiunea (Nm. 22-24) nu amintește niciun aspect negativ în legătură cu Balaam, aceasta indică faptul că el doar a proclamat cu gura, și nu din toată inima mesajul lui Dumnezeu și că a fost trimis acasă, fără a fi plătit de Balac (Nm. 24.10). Persoana sa este pusă într-o lumină nefavorabilă, deși narațiunea din Numeri 25 nu-i atribuie vreun amestec în adulterul spiritual al lui Israel. Balaam este acuzat totuși de a fi sfătuit pe madianiți (posibil aliați ai Moavului, cf. Nm. 22.7) cum să procedeze pentru a-i face pe israeliți să se lepede de Dumnezeu și să se predea zeitășii moavite: Baal-Peor (Nm. 31.16). Acesta poate fi motivul pentru care israeliții

⁴¹ Pe de o parte, Balaam ne oferă o profeție foarte importantă (poate cea mai frumoasă din cărțile lui Moise), iar pe de altă parte, se observă o detașare totală de subiectul profeției. Cf. Ion Socoteanu, op. cit., p. 50.

⁴² Activitatea lui Balaam este descrisă în termenii uzitați și pentru alți profeti biblici, și este numită „pildă” (מִשָּׁל [mašal]) și „discurs profetic” (נְאוּם [neaum]). Cf. Lect. Dr. Alexandru Mihăilă, *Valaam, vrăjitor sau profet?*, în ziarul „Lumina”, 11 august, 2011, <http://ziarullumina.ro/theologica/valaam-vrajitor-sau-profet>.

⁴³ Deși Balaam, prin profeția sa, „străbate timpurile până departe în epoca Aceluia pe care îl vede născându-se ca descendent al lui Iacov”, rămâne un vrăjitor moavit. Cf. Prof. Dr. Nicolae Neaga, *Hristos în Vechiul Testament*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, p. 44.

l-au ucis și pe Balaam când i-au măcelărit pe madianiți (Nm. 31.8, Io. 13.22). În celelalte locuri din Vechiul Testament în care este amintit, Balaam este înfățișat într-o lumină moderată, fiind considerat doar o parte a planului lui Balac de a distruge pe Israel. Pe de altă parte, în Noul Testament, Balaam este perceput negativ, o persoană păcătoasă, vicioasă, care ispitește și îndeamnă la păcat (EBD). Interesantă este dorința lui de a „muri cu dreptii” (Nm. 23.10).

Balaam n-a fost profet, cel puțin la începutul narațiunii, el este vrăjitor, ghicitor (הַקּוֹסֵם [hakosem] cf. Io. 13.22) păgân, „baru”, prezicător, tâlcuitor de oracole (Nm. 22.7), blestemele sale fiind recunoscute pentru eficiența lor în toată lumea păgână (Nm. 22.6). În acest sens, bătrânii Moavului și cei din Madian i-au adus קְסָמִים [kesamim], taxa, plata (bani, onorariu), conform obiceiului, „daruri pentru ghicitor” (Nm. 22.7). Asemenea unui ghicitor păgân, a recurs la vrăji, incantații, adică נְהַשִּׁים [nehašim], de la נָחַשׁ [nahash], iar rostirea formulelor magice o îndeplinea printr-un fel de sâșait, asemănător șerpilor (Unger 1994) cf. Nm. 24.1.

Apoi, Balaam este profet, căci profetește, „Duhul lui Dumnezeu a fost peste el” (Nm. 23.6, 24.2), se descrie ca profet: „bărbatul cel ce vede cu adevărat; ... cel ce aude cuvintele lui Dumnezeu, cel ce cu ochii deschiși a văzut în somn⁴⁴ vedenia Celui-Atotputernic” (Nm. 24.3-4), „cel ce știe știința Celui-Preaînalt” (Nm. 24.15-16). Mai mult, despre Balaam Scriptura spune că a renunțat la vrăjitorii („semne prevestitoare” נְהַשִּׁים [nehašim] cf. Nm. 24.1).

Balaam a văzut că Domnului îi este bineplăcut să-l binecuvânteze pe Israel, când a observat că la sacrificiile aduse, niciun demon nu este prezent, nicio putere ostilă nu îndrăznește să se arate, slujitorii răului care de obicei îl asistau la blesteme, acum lipseau. „Dreptatea lui Dumnezeu”, manifestată în cuvintele lui Balaam, poate fi întâlnită în „Cuvântul lui Dumnezeu, care a fost plasat în gura lui”. Dacă „Duhul lui Dumnezeu” s-a pogorât asupra lui, dacă „dreptatea lui Dumnezeu” a devenit cunoscută și se manifestă în răspunsurile sale, trebuie să credem în cuvintele sale, care sunt cuvinte profetice și divine. Este dificil de găsit, în altă parte a Scripturii, un profet despre care să citim că „Duhul lui Dumnezeu s-a pogorât peste el” (1 Rg. 19.23). Un elogiu surprinzător îi este adus lui Balaam (Nm. 24.3-4), fiind prezentat drept un adevărat văzător; Origen consideră că i se datorează laudă multă, deoarece nu găsim pe Moise sau un alt profet plasat atât de sus (Origene 1951).

Acolo unde Balaam este numit profet, el își face pe deplin treaba, asemenea unui profet. Este aproape imposibil să ne închipuim ceva mai măreț, în întreaga literatură profetică, ca profețiile sale, care poartă, în fiecare detaliu, pecetea inspirației divine (Watson 2003).

⁴⁴ Termenii „(el care) cade”, din textul masoretic, au fost traduși în Septuaginta prin: „în somn/vis”; imaginea omului inspirat, care se prăbușește la pământ, sub efectul duhului profetic, este înlocuită în greacă printr-o referire la vis, care (cf. Nm. 12.6) este mijlocul privilegiat prin care Dumnezeu se adresează celorlalți profeți, în afară de Moise. Cf. Gilles Dorival și Mihai Moraru, nota 24,4, în *Septuaginta 1*, Ed. Polirom, Iași, 2004, p. 493.

De asemenea, este cert că se afla într-o oarecare legătură/relație cu Dumnezeu (Nm. 22.9,20,22-35, 23.4,16). El este în mod clar un magician păgân, în slujba lui Dumnezeu, care, probabil, asemenea lui Ietro (Ex. 18) și Rahav (Io. 2), a fost condus la recunoașterea lui Iahve chiar de puternica influență a lui Dumnezeu, care s-a manifestat în Egipt și în pustiu, și care a făcut o puternică impresie în rândul popoarelor vecine (Ex. 15.14, Io. 2.9-10, 5.1). Probabil Balaam s-a hotărât să-L slujească pe Iahve, din interes, deoarece, un astfel de Zeu ar fi mult mai avantajos, și probabil acesta a fost raționamentul pentru care s-a decis să-și rostească incantațiile în numele lui Iahve. „Cazul” lui Balaam este neobișnuit, pentru că, deși l-a cunoscut pe Iahve, din cauza corupțiilor păgâne, cunoașterea i-a fost întunecată, distorsionată, viciată, afectată de lăcomie. O astfel de combinație de magie păgână și lăcomie personală în misiunea lui Iahve nu putea fi permanentă sau statică. Fiind compatibilă doar într-o stare tranzitorie, Balaam trebuia să-și abandoneze credința păgână și nemăsurata sa dragoste de câștiguri sau pe Iahve, trebuia să ia o decizie, în special când solii regelui Balac l-au chemat la Moav (Unger 1994).

Balaam a făcut primii pași îndărăt, în ascensiunea sa, în încercarea de a ieși din păgânism, când, în ascuns, în speranța unui câștig, a refuzat indicația divină (Nm. 22.12,20). Al doilea său regres s-a produs atunci când, în mod persistent, dar în zadar, s-a lăștat pe lângă Iahve pentru a-i permite să blesteme pe Israel (Nm. 23.4), pentru a intra în posesia recompensei. Când a văzut că Iahve nu îngăduie să blesteme pe Israel, și-a abandonat plăcerile, arghirofilia și s-a predat influenței divine a „Duhului Sfânt”, care „s-a pogorât peste el” (Nm. 24.2). Astfel, pentru o perioadă, Balaam devine un profet autentic al lui Iahve. Aceasta a fost ultima sa oportunitate, de a părăsi latura întunecată a păgânismului, dar și-a ratat șansa și a pus pe primul plan câștigul. I-a învățat pe madianiți cum să-i corupă pe israeliții pe care nu i-a putut binecuvânta (Nm. 25.1-3, 31.8,16). Exemplul său rău de lăcomie, de căutare a câștigului lumesc, l-a transformat în exemplul tipic pentru învățătorul religios care este momit cu bani, și a servit ca un avertisment repetat de-a lungul întregii Scripturi (Unger 1994).

Neputând să se rupă de arghirofilie⁴⁵, Balaam decade, devine în primă fază un profet-piatră⁴⁶, în care Cuvântul divin n-a rodit. Datorită acestui dublu aspect, Balaam este controversat, unii îl socotesc profet, alții nu, sau îl consideră profet mincinos. Deși Balaam a prorocit despre Hristos, nu trebuie să se mândrească

⁴⁵ O remarcabilă asemănare cu Balaam putem întâlni în Noul Testament în persoana lui Simon Magul, care, mai întâi „a crezut” (F.A. VIII,13) și s-a botezat, dar ulterior, neînțelegând esența creștinismului a vrut să cumpere puterea Duhului Sfânt care se dădea prin „punerea mâinilor” și a sfârșit prin a-și rata misiunea, aceea de a fi ucenic al Domnului. Cf. Dr. E.W. Hengstenberg, translated by J.E. Ryland, *The History of Balaam and his Prophecies*, T. & T. Clark, Edinburgh, 1848, p. 349.

⁴⁶ Balaam se numără printre acei profeți care au avut de adus un mesaj din partea lui Dumnezeu, dar pe care l-au strigat asemenea pietrelor (Lc. 19.40). Ei vorbeau clar despre Dumnezeu, dar nu aveau nimic în comun în ființa lor cu Dumnezeu, rămânând departe de El. cf. Ion Socoteanu, op. cit., p. 8.

pentru aceasta, căci el nu deține știința viitorului, ci doar repetă cuvintele puse în gura sa de către Divinitate (Origene 1951). Profețiile vor fi suprimate, vorbirea în limbi va înceta, știința va fi abolită (1 Cor. 13.8), chiar și credința și nădejdea, însă dragostea este singura care nu va dispărea (1 Cor. 13.4-5). Așadar pe omul lui Dumnezeu, dragostea este cea care trebuie să îl caracterizeze, ea este cea care trebuie să-i lumineze gândurile, vorbele și faptele, virtute pe care Balaam nu o posedea.

Dumnezeu se folosește de Balaam, de un ghicitor care, prin magie, profita de asistența demonilor, pentru a prevedea viitorul. Dumnezeu se servește de acest vas de rușine, nu numai pentru beneficiul unei națiuni, ci pentru lumea întreagă. Dumnezeu interzice săvârșirea răului, însă Balaam era familiar demonilor și rămâne uimit și surprins de autoritatea celui ce interzice săvârșirea răului, acțiune care nu contraria pe demoni. Dumnezeu nu-i anulează lui Balaam libertatea, de aceea îi îngăduie să plece la Moav, cedând în fața dorinței de câștig a omului lacom. Dacă Balaam ar fi fost vrednic, Dumnezeu i-ar fi pus cuvintele Sale în inimă și nu în gură, dar, pentru că în inima lui Balaam exista dorința și pasiunea de câștig, Cuvântul lui Dumnezeu nu-și avea loc acolo. Cu toate acestea, o minunăție și frumoasă providență divină poate fi observată aici, deoarece profețiile date lui Israel n-ar fi putut ajunge la Neamuri; Dumnezeu se folosește de Balaam, prin intermediul căruia, cel care avea încrederea tuturor națiunilor (Origene 1951), a reușit să-i familiarizeze cu tainele venirii lui Hristos, prin profeția despre steaua ce va vesti nașterea Împăratului.

Pentru că în creștinism finalul (vieții) este mai important (nu înseamnă că se nesocotesc celelalte etape ale vieții), putem spune că Balaam n-a fost profet, a fost chemat de Dumnezeu la profeție, dar nu l-a obligat, ci prin propriile eforturi și dorind aceasta (liberul arbitru), trebuia să răspundă pe măsură acestei chemări. Putem spune că Balaam putea să ajungă profet, dar s-a ratat.

7. CONCLUZII

Pentru a afla răspunsul la întrebarea dacă a fost sau nu Balaam profet, este foarte important cum punem întrebarea:

Dacă ne întrebăm dacă Balaam a fost folosit de Iahve ca mesager al cuvântului Său, răspunsul este unul afirmativ. Prin Balaam, Dumnezeu a transmis lumii întregi că își respectă promisiunile făcute, atât cele referitoare la legământul față de poporul ales, precum și cea referitoare la trimiterea unui Mântuitor (al cărui semn va fi steaua din Iacov).

Însă, dacă schimbăm întrebarea și căutăm să aflăm dacă Balaam a fost original/autentic/veritabil și cu adevărat profet al lui Iahve, nu vom putea oferi același răspuns afirmativ. În comparație cu alți profeți (Moise, Isaia, Ieremia), Balaam nu se poate alătura lor nici prin credință, nici prin ascultare, nici prin vorbe, nici prin fapte și nici prin gânduri (inimă). Singurul domeniu în care Balaam poate fi

comparat cu profeții este cel al profețiilor. Astfel, putem spune că Balaam nu a fost un profet adevărat, ci, cel mult, unul fals.

Poate pentru a putea stabili dacă Balaam a fost profet sau nu, ar trebui să aflăm care a fost rolul său. Putem considera că iconomia divină s-a folosit de Balaam (fără a-i anula liberul arbitru) potrivit cu împrejurările și chiar cu virtuțile sau patimile sale.

Profetismul este un dar excepțional, care poate fi primit pe moment și în mod excepțional și de persoane păcătoase, chiar păgâne, pentru că la Dumnezeu totul este cu puțință, poate întoarce blestemul magic al vrăjitorilor în binecuvântări și profeții (Mihăilă 2011).

La un moment dat, Balaam a fost profet, căci rostește מַשָּׁל [mașa], παραβολή, adică pildă), נְבִיא [neum] (discurs profetic). Balaam L-a văzut pe Dumnezeu (Nm. 24.1-3), a auzit cuvintele lui Dumnezeu (Nm. 22.35), Dumnezeu i-a pus Cuvântul Său în gură (Nm. 23.16), dar inima i-a rămas goală, toate darurile primite de la Dumnezeu nu s-au concretizat într-o schimbare a mentalității, într-o rupere de preocupările lumești. Balaam putea fi profet, dar n-a reușit, căci avea gură de profet și inimă arghirofilă.

Pentru că în creștinism, contează foarte mult finalul, putem concluziona și afirma că Balaam a ratat ocazia sa.

A avut posibilitatea să devină profet, dar nu și-a lucrat talanții, a fost leneș, nepăsător față de darurile și oportunitățile prin care putea să-și transforme viața și să-L slujească pe Adevăratul Dumnezeu, care dă adevărata plată: nemurirea-mântuirea-învierea.

Profeții erau aleși de Dumnezeu dintre oameni deosebiți (drepti, credincioși, înțelepți), dacă Balaam ar fi fost un astfel de om, ar fi îndeplinit cuvântul Scripturii: „Omul înțelept ascultă și devine mai înțelept” (Pr. 1.5), și, dintr-un vrăjitor, ar fi devenit un profet al Dumnezeului Adevărat. Dumnezeu dă posibilitatea celui înțelept să devină mai înțelept (Pr. 9.9), dar acest drum al devenirii, trebuie parcurs de om, de bună voie.

Bibliografie

A. Izvoare și lucrări de referință

A: www.abarim-publications.com.

ABJ: *The Ancient Book of Jasher referred to in Joshua and Second Samuel*, translated into English, published by M.N. Noah & A.S. Gould, New York, 1840.

B: *Biblia sau Sfânta Scriptură*, ediția diortosită de Bartolomeu Valeriu Anania, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 2001

C: *Coran*, ediția IV, Ed. Islam, Buc., 2006.

CJ: *Chronicles of Jerahmeel*, translated by Gaster, Royal Asiatic Society, London, 1899.

DB: *Dictionnaire de la Bible*, tome premier, deuxième partie, Letouzey et Ane, Editeurs, Paris, 1912.

G: *Genesis*, translated by Rabbi Dr. H. Freedman, B.A., Ph.D., vol. I, in „Midrash Rabbah”, The Soncino Press, London, 1961.

- ISBE: *International Standard Bible Encyclopedia*, www.internationalstandardbible.com.
 JE: *Jewish Encyclopedia*, www.jewishencyclopedia.com.
 MLD: *Monumenta Linguae Dacoromanorum. Biblia 1688. Pars IV. Numeri*, Ed. Universităţii „Al. I. Cuza”, Iaşi, 1994.
 PHS: *Pentateuchus: Hebraeo-Samaritanus*, Typographeo Clarendoniano, Oxonii, 1790.
 S: *Septuaginta 1*, Ed. Polirom, Iaşi, 2004.
 SBEL: *The Sacred Books and Early Literature of the East. Medieval Hebrew. The Midrash. The Kabbalah*, volume IV, Parke, Austin, and Lipscomb, Inc., New York/London, 1917.
 SBT: *Soncino Babylonian Talmud*, translated into English with notes, glossary and indices under the editorship of Rabbi Dr. I. Epstein, The Soncino Press, London, www.halakhah.com.
 TEBD: *The Eerdmans Bible Dictionary*, Allen C. Myers, W.B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1987.
 TLVB: *The Latin Vulgate Bible*, www.vulgate.org.

B. Literatură secundară

- Albright 1968: William Foxwell Albright, *Yahweh and the Gods of Canaan: A Historical Analysis of Two Contrasting Faiths*, Eisenbrauns, 1968.
 Albright 1944: W.F. Albright, *The Oracles of Balaam*, in „Journal of Biblical Literature”, vol. 63, no. 3, 1944.
 Allen 1973: Ronald Barclay Allen, *The Theology of the Balaam Oracles: A Pagan Diviner and the Word of God*, Ronald Allen, Dallas, 1973.
 Ambrozie 1994: Sfintul Ambrozie, *Scrisori*, traducere și note de Prof. David Popescu, în col. P.S.B., vol. 53, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 1994.
 Apple 2009: Rabbi Dr. Raymond Apple AO RFD, *Bilam & Jesus*, www.oztorah.com.
 Augustini 1863: Sancti Augustini, Hipponensis Episcopi, *De Diversis Quaestionibus Ad Simplicianum*, in col. „Patrologiae Cursus Completus. Serie Latina”, vol. XL, tomus sextus, J.-P. Migne Editorem, Paris, 1863.
 Baskin 1983: J.P. Baskin, *Origen on Balaam: The Dilemm of the Unworthy Prophet*, in „Vigiliae Christianae”, vol. 37, no. 1/1983.
 Bigg 1902: Rev. Charles Bigg, D.D., *Critical and Exegetical Commentary on the Epistles of St. Peter and St. Jude*, second edition, T. & T. Clark, Edinburgh, 1902.
 Butler 1839: Joseph Butler, LL.D., *Upon the Character of Balaam*, in „Fifteen Sermons”, a new edition, Thomas Tegg, London, 1839.
 Cox 1884: Samuel Cox, *Balaam: An Exposition and a Study*, Kegan Paul, Trench & Co., London, 1884.
 Dijkstra 1995a: Meindert Dijkstra, *Is Balaam also among the Prophets?*, in „Journal of Biblical Literature”, vol. 114, no. 1, 1995.
 Dijkstra 1995b: Meindert Dijkstra, *The Geography of the Story of Balaam: Synchronic reading as a Help to Date a Biblical Text*, in „Synchronic or Diachronic?: A Debate on Method in Old Testament Exegesis”, Edited by Johannes C. de Moor, E.J. Brill, Leiden, 1995.
 Eusebiu 1920: Eusebius of Caesarea, *The Proof of the Gospel*, vol. II, translated by W.J. Ferrar, Christian Knowledge, London, 1920.
 Freedman 2012: Rabbi Bob Freedman, *Out of Left Field: The Portion of Balak*, in „Parashat Balak”, www.ajrsem.org.
 Goldstein 2010: Rabbi H. Rafael Goldstein, *Parashat Balak*, www.ajrsem.org.

- Gordon 1916: Alexander R. Gordon, *The Prophets of the Old Testament*, George H. Doran Company, New York, 1916.
- Grigorie 1982: Sfintul Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*, traducere, note și indice Ioan Buga, în col. P.S.B., vol. 29, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 1982.
- Hengstenberg: Dr. E.W. Hengstenberg, translated by J.E. Ryland, *The History of Balaam and his Prophecies*, T. & T. Clark, Edinburgh, 1848.
- Ioan Gură de Aur 1987: Sfintul Ioan Gură de Aur, *Omiliu la Facere*, vol. I, traducere, introducere, indici și note Pr. D. Fecioru, în col. P.S.B., vol. 21, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 1987.
- Jones 1990: Alfred Jones, *Jones' Dictionary of Old Testament Proper Names*, Kregel Publications, Grand Rapids, 1990.
- Josephus 1999: Flavius Josephus, *Antichități iudaice*, cărțile I-X, traducere și note Ioan Acsan, Ed. Hasefer, Buc., 1999.
- Kalisch 1887: M.M. Kalisch, Ph. D., M.A., *Bible Studies*, Part I, *The Prophecies of Balaam (Numbers XXII. to XXIV) or the Hebrew and the Heathen*, Longmans, Green and Co., London, 1887.
- Lane 2011: Hazzan Marcia Lane, *Parashat Balak*, www.ajrsem.org.
- Mackintosh: C.H. Mackintosh, *Lămuriri asupra cărților Numeri și al Deuteronomului*.
- Mann 1988: Thomas Wingate Mann, *The Book of the Torah: The Narrative Integrity of the Pentateuch*, John Knox Press, Louisville, 1988.
- Mihăilă 2011: Lect. Dr. Alexandru Mihăilă, *Valaam, vrăjitor sau profet?*, în ziarul „Lumina”, 11 august, 2011, www.ziarullumina.ro.
- Millard 2006: Allan Millard, *Authors, Books and Readers in the Ancient World*, in „The Oxford Handbook of Biblical Studies”, Oxford University Press, 2006.
- Moore 1990: Michel S. Moore, *The Balaam Traditions: Their Character and Development*, Scholars Press, Atlanta, 1990.
- Neaga 1994: Prof. Dr. Nicolae Neaga, *Hristos în Veciul Testament*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004.
- Orelli 1885: C. von Orelli, *Old Testament Prophecy Consummation of God's Kingdom, traced in its Historical Development*, T.&T. Clark, Edinburgh, 1885.
- Origen 1981: Origen *Omiliu la cartea Numeri*, traducere, studiu introductiv și note Pr. Prof. Teodor Bodogae, în col. P.S.B., vol. 6, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 1981.
- Origen 2006: Origen, *Omiliu, comentarii și adnotări la Geneză*, studiu introductiv, traducere și note de Adrian Muraru, Ed. Polirom, Iași, 2006.
- Origene 1951: Origene, *Homelies sur les Nombres*, introduction et traduction de Andre Mehat, in col. „Sources Chretiennes”, no. 29, Les Editions du Cerf, Paris, 1951.
- Damaschin 1976: Petru Damaschin, *Învățături dubovnicești*, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, în col. „Filocalia”, vol. 5, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 1976.
- Philo: Philo Judaeus, *The Cherubim*, in „The Works of Philo Judaeus”, Christian Classics Ethereal Library.
- Safren 1988: Jonathan D. Safren, *Balaam and Abraham*, in „Vetus Testamentum”, vol. 38, fasc. 1, January, 1988.
- Selms 1995: A. van Selms, *Balam*, în „Dicționar Biblic”, Ed. Cartea Creștină, Oradea, Buc., 1995.
- Sharon 2008: Diane M. Sharon, Ph. D., *Parashat Balak*, www.ajrsem.org.
- Sherwood 2002: Stephen K. Sherwood, *Leviticus, Numbers, Deuteronomy*, The Liturgical Press, Collegeville, 2002.

- Socoteanu 2002: Ion Socoteanu, *Balaam și Balac*, Buc., Ed. Theophille, 2002.
- Sturdy 1976: John Sturdy, *Numbers*, Cambridge University Press, 1976.
- Teodoret 2007: Teodoret of Cyrus, *The Questions on the Ontateuch*, volume 2, translation, introduction and commentary Robert C. Hill, The Catholic University of America Press, Washington, D.C., 2007.
- Aquinas: Saint Thomas Aquinas, *Summa Theologies*, Christian Classics Ethereal Library.
- Thompson 2000: Thomas L. Thompson, *Problems of Genre and Historicity with Palestine's Inscriptions*, in „Congress Volume: Oslo 1998”, „Supplements to Vetus testamentum”, vol. 80, Edited by A. Lemaire & M. Saebø, Brill, Leiden, 2000.
- Unger 1994: Merrill F. Unger, *Biblical Demonology: A Study of Spiritual Forces at Work Today*, Kregel Publications, Grand Rapids, 1994.
- Vasile cel Mare 1988: Sfântul Vasile cel Mare, „Epistole”, traducere, introducere, note și indici Preot Prof. Dr. Constantin Cornițescu și Preot Prof. Dr. Teodor Bodogae, în col. P.S.B., vol. 12, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 1988.
- Watson 2003: Rev. Robert A. Watson, „The Expositor's Bible: The Book of Numbers”, Hodder & Stoughton, New York, 2003, The Project Gutenberg EBook, www.gutenberg.org.
- Whyte 1896: Alexander Whyte, „Bible Characters: Adam to Achan”, Oliphants Andreson and Ferrier, London&Edinburgh, 1896.